

คู่มือโครงการส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่เกษตร กิจกรรมส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่เกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕

๑. ความสอดคล้อง

- ๑.๑ ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม
- ๑.๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น การเติบโตอย่างยั่งยืน
 - แผนแม่บทย่อย
 การจัดการมลพิษที่มีผลกระทบ
- ๑.๓ แผนปฏิรูปประเทศ-
- ๑.๔ แผนงานยุทธศาสตร์จัดการมลพิษและสิ่งแวดล้อม

๒. หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนได้ประสบปัญหาหมอกควันปกคลุมและเกิดมลพิษทางอากาศเป็นประจำทุกปี โดยมีสาเหตุหลักมาจากการเผาในที่โล่งทั้งในพื้นที่ป่าและพื้นที่การเกษตรซึ่งการเผาดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังส่งผลเสียต่อการทำอาชีพการเกษตรโดยตรงกล่าวคือ ทำให้ดินเสื่อมโทรมขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นผลผลิตที่ได้รับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบดำเนินการควบคุมการเผาในพื้นที่การเกษตรและมอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตรดำเนินการส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตรที่มีเป้าหมายในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกษตรกรตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและนำเสนอทางเลือกในการใช้เทคโนโลยีการเกษตรทดแทนการเผา สร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเผา รวมทั้งสร้างต้นแบบในการทำการเกษตรปลอดการเผาเพื่อสนับสนุนการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตรในระยะต่อไป

ปัจจุบัน พบว่าจังหวัดนครพนมมีปัญหาการหมอกควันและมลพิษทางอากาศยังมีอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการเผาในพื้นที่การเกษตร เช่น ฟางในนาข้าว เศษวัสดุการเกษตร ทำให้เกิดจุดความร้อนสูง (Hotspot) ในพื้นที่อำเภอเมืองนครพนม ปลาปาก ศรีสงคราม โพนสวรรค์ เรณูนคร และนาหว้า ดังนั้น จังหวัดนครพนมจึงได้คัดเลือกอำเภอที่มีจุดความร้อนสูง จำนวน ๖ แห่ง ดังกล่าว เพื่อเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตรเพื่อให้เกษตรกรในชุมชนมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่การเกษตรต่อไป

๓. วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเกษตรกรเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่การเกษตร

๔. เป้าหมาย/สถานที่ดำเนินการ

๔.๑ เกษตรกร จำนวน ๓๖๐ ราย

๔.๒ เครือข่ายเกษตรกรปลอดการเผาเพื่อสร้างกลไกในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่การเกษตร รวมเครือข่าย ๖ แห่ง ประกอบด้วย ๑) อำเภอเมืองนครพนม ๒) อำเภอปลาปาก ๓) อำเภอโพนสวรรค์ ๔) อำเภอศรีสงคราม ๕) อำเภอเรณูนคร และ ๖) อำเภอนาหว้า

๕. กิจกรรม/วิธีการดำเนินงาน

๕.๑ สร้างเครือข่ายเกษตรกรปลอดการเผาเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่การเกษตร โดยใช้กลไกของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) หรือศูนย์จัดการดินและปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) หรือกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ส่งเสริมการทำเกษตรแปลงใหญ่ หรือ เกษตรกร Young smart farmer หรือเกษตรกร Smart farmer หรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หรือเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการ โดยให้มองเป็นเชิงพื้นที่อำเภอ ตำบล ในการดำเนินการ มีวิธีการ ดังนี้

(๑) วิเคราะห์ปัญหาโดยใช้ข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) นำไปวิเคราะห์ปัญหาเชิงพื้นที่ สถานการณ์การผลิตในพื้นที่ และความพร้อมของชุมชน เพื่อคัดเลือกพื้นที่และบุคคลเป้าหมายโครงการ

(๒) ถ่ายทอดความรู้และพัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้สามารถเป็นวิทยากรด้านการทำการเกษตรปลอดภัย ส่งเสริมให้มีจัดการเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรทดแทนการเผาทำลาย ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากเดิมมุ่งสู่การทำการเกษตรปลอดภัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น เพื่อลดพื้นที่การปลูกพืชที่เสี่ยงจะเกิดการเผา มีเกษตรกรเป้าหมาย รวม ๓๖๐ ราย งบประมาณ ๗๓,๘๐๐ บาท (เจ็ดหมื่นสามพันแปดร้อยบาทถ้วน) ในพื้นที่

(๒.๑) ในพื้นที่อำเภอที่มีการเผา ในภาคการเกษตรสูง (ในไตรมาสที่ ๑)

๒.๑.๑) กลุ่มนาร่องกลุ่มใหม่ (ปี ๒๕๖๕) อำเภอหนองบัว จำนวน ๖๐ ราย

งบประมาณ ๑๒,๓๐๐ บาท

๒.๑.๒) กลุ่มนาร่องกลุ่มเดิม (ปี ๒๕๖๓ และ ปี ๒๕๖๔) จำนวน ๕ กลุ่ม ๆ ละ ๖๐ ราย

ใน ๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภอปลาปาก อำเภอศรีสงคราม อำเภอโพนสวรรค์ อำเภอเรณูนคร และ อำเภอเมืองนครพนม งบประมาณอำเภอละ ๑๒,๓๐๐ บาท

รวมงบประมาณ ๗๓,๘๐๐ บาท (เกษตรกร ๓๖๐ ราย)

โดยมีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

- ความรู้พื้นฐานด้านการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตร ผลกระทบที่เกิดจากการเผาในพื้นที่การเกษตรราเสนอทางเลือกและสาธิตการใช้เทคโนโลยีการเกษตรทดแทนการเผาแก่เกษตรกร เป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและจิตสำนึกของเกษตรกรให้ยอมรับการทำการเกษตรแบบปลอดภัย

- แต่งตั้งผู้แทนเกษตรกรเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่การเกษตรนาร่อง

- วิเคราะห์ปัญหา ความพร้อมของชุมชน และจัดทำแผนชุมชนด้านการแก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่เกษตร รวมทั้ง สร้างมาตรการทางสังคม กฎ ระเบียบ ข้อตกลงของชุมชนเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหา ตลอดจนประมวลสรุปองค์ความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกำหนดแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิธีการผลิตมุ่งสู่การทำการเกษตรปลอดภัย รวมทั้งวางแผนและกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาการเผา ปี ๒๕๖๕ ทั้งนี้ ควรจัดให้มีการให้สัตยาบันหยุดการเผาฯ หรือรณรงค์หรือประชาสัมพันธ์กระตุ้นเตือนและควบคุมไม่ให้เกิดการเผาในพื้นที่เกษตรในพื้นที่เป้าหมายอย่างต่อเนื่อง

- สร้างและพัฒนาวิทยากรด้านการทำการเกษตรปลอดภัยกลุ่มละ ๑ ราย หรือ ๑ กลุ่มเกษตรกรต่อเป้าหมาย ๑ กลุ่ม

- ประกาศรับรองเกษตรกรและแต่งตั้งให้วิทยากรเกษตรด้านการทำการเกษตรปลอดภัยและแจ้งให้หน่วยงานท้องถิ่นและสมาชิกชุมชนรับทราบ เพื่อเป็นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการทำงานของวิทยากรเกษตรฯ

(๓) จัดนาร่องสาธิตเทคโนโลยีการจัดการเศษวัสดุการเกษตรทดแทนการเผาหรือส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเพื่อแก้ปัญหาการเผาอย่างยั่งยืน งบประมาณ ๑๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน)

อำเภอหนองบัว ดำเนินการในไตรมาสที่ ๒ โดยการจัดนาร่องสาธิตเทคโนโลยีการจัดการเศษวัสดุการเกษตรทดแทนการเผาหรือส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเพื่อแก้ปัญหาการเผาอย่างยั่งยืน โดยพิจารณาใช้เทคโนโลยีการจัดการเศษวัสดุ การเกษตรทดแทนการเผาที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อใช้เป็นจุดเรียนรู้และศึกษาดูงานในด้านการทำการเกษตรปลอดภัย เช่น จัดทำแปลงเรียนรู้การไถกลบตอซัง ทดแทนการเผา ทำปุ๋ยหมัก เพาะเห็ดฟาง ผลิตอาหารสัตว์ ผลิตถ่านอัดแท่ง หรือการปลูกพืชทดแทน เป็นต้น

๗. งบประมาณทั้งสิ้น ๑๔๖,๖๐๐ บาท (หนึ่งแสนสี่หมื่นหกพันหกร้อยบาทถ้วน)

๗.๑ สร้างเครือข่ายเกษตรกรปลอดการเผา (ถ่ายทอดความรู้และพัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้สามารถเป็นวิทยากรด้านการปลอดการเผา งบประมาณ ๗๓,๘๐๐ บาท (เจ็ดหมื่นสามพันแปดร้อยบาทถ้วน) จำนวน ๖ กลุ่ม ได้แก่ อำเภอเมืองนครพนม อำเภอปลาปาก อำเภอศรีสงคราม อำเภอโพนสวรรค์ อำเภอเรณูนคร และอำเภอนาหว้า (อำเภอเบิกจ่าย) อำเภอละ ๑๒,๓๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นสองพันสามร้อยบาทถ้วน)

๗.๒ นำร่องสาธิตเทคโนโลยีการจัดการเศษวัสดุการเกษตรทดแทนการเผาฯ งบประมาณ ๑๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน) (อำเภอนาหว้าเบิกจ่าย)

๗.๓ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม & สร้างเครือข่ายเกษตรกรปลอดการเผา โดยการจัดเวทีชุมชน งบประมาณ ๕๙,๔๐๐ บาท (ห้าหมื่นเก้าพันสี่ร้อยบาทถ้วน) จำนวน ๖ กลุ่ม ได้แก่ อำเภอเมืองนครพนม อำเภอปลาปาก อำเภอศรีสงคราม อำเภอโพนสวรรค์ อำเภอเรณูนคร และอำเภอนาหว้า (อำเภอเบิกจ่าย) อำเภอละ ๙,๙๐๐ บาท (เก้าพันเก้าร้อยบาทถ้วน)

๗.๔ ติดตาม นิเทศ ประเมินผลการดำเนินงาน และสรุปรายงาน งบประมาณ ๒,๔๐๐ บาท (สองพันสี่ร้อยบาทถ้วน) (จังหวัดเบิกจ่าย)

๘. ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด

๘.๑ ผลผลิต(output)

๑. เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ ไม่น้อยกว่า ๓๖๐ ราย
๒. มีเครือข่ายเกษตรกรปลอดการเผา ๖ แห่ง

๘.๒ ผลลัพธ์(outcome)

เกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ มีความรู้และสามารถความเข้าใจ ความรู้ที่ได้รับปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดพื้นที่การเกษตรปลอดการเผาตลอดจาก ปี ๒๕๖๔ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐

๘.๓ ตัวชี้วัด

- เชิงปริมาณ

๑. เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ ไม่น้อยกว่า ๓๖๐ ราย
๒. มีเครือข่ายเกษตรกรปลอดการเผาในพื้นที่ ๖ แห่ง

- เชิงคุณภาพ

๑. เกษตรกรมีการลดต้นทุนจากการใช้เศษวัสดุทางการเกษตรมาผลิตปุ๋ยหมักทดแทนการเผา และ การใช้อินทรีย์วัตถุปรับปรุงบำรุงดินทำให้โครงสร้างดินดีขึ้น
๒. พื้นที่เผาไหม้ และจุดความร้อน (hotspot) ลดลง ส่งผลให้สุขอนามัยของประชาชนดีขึ้น

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๙.๑ เกษตรกรมีการลดต้นทุนจากการใช้เศษวัสดุทางการเกษตรมาผลิตปุ๋ยหมักทดแทนการเผา และ การใช้อินทรีย์วัตถุปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้โครงสร้างดินดีขึ้น และมีรายได้เพิ่มจากการเพิ่มมูลค่า วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

๙.๒ พื้นที่เผาไหม้ และจุดความร้อน (hotspot) ในพื้นที่เกษตรลดลง ส่งผลให้สุขอนามัยของประชาชนดีขึ้น

๑๐. หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบ กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ

นางสาวสุจิตรา นิธิยานันท ตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ

โทร. ๐๙๖ ๖๙๑๕ ๙๒๘